

Drogy, volby, média

Jak nastolovaly politické strany v ČR drogovou politiku před volbami do médií

obsah

1 DROGY, VOLBY, MÉDIA – ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA

1/1 Nastolování agendy

1/2 Politika a média

1/3 Drogy a politika

2 DROGY V MÉDIÍCH A V POLITICE PŘED PARLAMENTNÍMI VOLBAMI V ČR

2/1 Drogy v médiích a v politice v letech 1996 a 1998

2/2 Drogy v médiích a v politice v letech 2002 a 2006

2/3 Způsoby nastolení drogové problematiky do médií v letech 1996–2006

3 ANALÝZA NASTOLOVÁNÍ AGENDY V MÉDIÍCH A V POLITICE PŘED PARLAMENTNÍMI VOLBAMI

3/1 Výzkumný vzorek a použité metody

3/2 Rámce drogové problematiky v mediálním a politickém diskurzu

3/3 Vztah mezi rámci v mediálním a v politickém diskurzu – nastolení agendy

ČERVENEC - SRPEN 2008

Toto číslo *Zaostřeno na drogy* přináší přehled o tom, jak politici nastolovali drogovou problematiku do médií ve čtyřech obdobích, která vždy zahrnovala tři měsíce předcházející parlamentním volbám v letech 1996, 1998, 2002 a 2006. V první kapitole *Drogy, volby, média* jsou představena základní východiska problematiky nastolování agendy, vztahu médií a politiky a vztahu politiky a drogové problematiky. Kapitola zařazuje metodiku této studie do kontextu mediálních studií a ukazuje faktory, které působí na mediální obraz drog. Druhá kapitola *Drogy v médiích a politice před parlamentními volbami v ČR* ukazuje na konkrétních událostech, že drogová problematika hrála v médiích a v politice před sledovanými

parlamentními volbami vždy významnou roli. Třetí kapitola *Analýza nastolování agendy v médiích a politice před parlamentními volbami* na základě výsledků kvantitativní obsahové analýzy rámců, ve kterých je drogová problematika zobrazována v denících MF DNES a Právo a v programech politických stran a sněmovních tiscích, ukazuje, že politici před volbami nastolovali drogovou problematiku do médií. Toto číslo *Zaostřeno na drogy* je shrnutím hlavních výsledků diplomové práce *Drogy, volby, média* (Běláčková, 2008), která je k dispozici v knihovně *Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti*.

Souhrn

Ve třech ze čtyř období před parlamentními volbami v ČR hrála drogová problematika v politice a v médiích významnou roli, a to díky iniciaci a přijetí přísnější drogové legislativy v letech 1996 a 1998 a díky volební kampani US-DEU v roce 2006.

Srovnáním zarámování drogové problematiky v médiích a v politickém diskurzu před parlamentními volbami se potvrdilo, že politické strany nastolují rámce drogové problematiky do médií v předvolebním období.

Výjimku představoval rok 2006, kdy média sama nastolovala drogovou agendu vytvořením specifického rámce vztahu drog a politiky, když se politiků dotazovala na osobní zkušenost s drogou.

1 DROGY, VOLBY, MÉDIA – ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA

1/1 Nastolování agendy a zarámování témat

Analýza nastolování agendy se obecně řadí ke studiím účinků médií, která můžeme označit za jeden z hlavních výzkumných proudů mediálních studií (McQuail, 2002, str. 65–66).

Za základní studii o nastolování agendy je považována tzv. *Chaple Hill Study* (McCombs, Shaw, 1972), ve které autoři sledovali, jaká témata považovali voliči za významná, a srovnávali je s tématy, která se objevovala v médiích – analyzovali tedy přenos agendy z médií do agendy jejich příjemců. Výzkum účinků sice dříve předpokládal, že média mají na příjemce významný vliv, koncept *nastolování* agendy však ukázal, že tento vliv nemusí být přímočarý.

Koncept *nastolování agendy* použitý v této studii je širší než uvedené účinky na publikum, protože předpokládá nastolování agendy mezi různými diskurzemi, tedy například vliv politiky na mediální obsahy, a naopak. Toto *politické nastolování agendy* můžeme označit také jako *agenda-building*, v jejímž rámci jde o analýzu utváření mediálních obsahů bez ohledu na to, jaký je jejich dopad na veřejnost (Dearing, Rogers, 1996). V tomto textu se pokusíme odpovědět na otázku, jak ovlivňují politici mediální obsahy, pokud jde o drogovou problematiku. Předpokládáme přitom tzv. *intermediální nastolování agendy* (Danielian, Stehen, 1989, str. 53), což nám umožňuje omezit analýzu na významné deníky.

Druhým důležitým východiskem výzkumu je mezioborový koncept *framingu*, který zmíněnou analýzu výskytu témat rozšiřuje o analýzu jejich *zarámování*. Pojem *framing* je připisován Ervingu Goffmanovi, který poukazyval na rámce jako na „*schémata interpretace, která umožňují umístit, pochopit, identifikovat a nálepkovat jevy ve svém životě a v širším světě*“ (Benford a kol., 1986). V rámci *framingu* tedy dochází k „*výběru některých aspektů reality*“ a jejich zdůraznění v textu „*a to takovým způsobem, aby byla prosazena konkrétní definice problému, kauzální interpretace, morální stanovisko a nebo doporučení, jak s danou záležitostí naložit*“ (Vliegenhart, Roggeband, 2007, str. 14). V rámci této práce tedy není sledován jen výskyt drogové problematiky v mediálních a politických obsazích, ale především výskyt jejího zarámování.

1/2 Média a politika

Vztah médií a politiky je průvodním jevem demokratické společnosti, což vyjadřuje termín *masová demokracie* (Wolton, 1990, str. 12), který poukazuje na to, že masová média umožňují projevení voličských preferencí, kterými se řídí politici (prostřednictvím výzkumů veřejného mínění), i vyjádření politických programů, podle kterých se rozhodují voliči. *Politická komunikace*, kterou tedy rozumíme obousměrnou komunikaci mezi politiky a voliči prostřednictvím médií, je důležitá v průběhu celého politického cyklu, její význam nicméně narůstá v předvolebním období (Saglie, 1998, str. 349).

Politici mohou před volbami usilovat o specifické zarámování témat v médiích, což následně může ovlivnit chování voličů. Kampaně mohou využívat tzv. *strategické framing*, kdy kandidáti vysílají sdělení takovým způsobem, aby je mohla přebírat média a aby byla zároveň srozumitelná pro publikum (Tedesco, 2001, str. 2052). V případě drogové problematiky by například mohla politická strana předvídat, že návrh legalizace drog vzbudí pozornost médií a usnadní tak straně přístup k voličům. Politické strany se potom mohou uchýlovat k tzv. *populismu* – pro voliče přitažlivé politice s reformními prvky (Knight, 1998, str. 225). Vztah mezi politikou a médii objasňují také *kulturální studia*, která se svými neomarxistickými přístupy řadí od 60. let do oblasti mediálních studií a přinášejí do nich mimo jiné pojem *ideologie*. Masová média podle nich fungují jako prostředek udržení dosavadních mocenských vztahů, kde přenášený význam slouží ve prospěch mocných (Thompson, 1988, str. 360). V rámci *ideologie* potom dochází k interpretaci každodenních životních schémat, k ustálené reprezentaci přítomnosti a ke štěpení světa na „*my*“ a „*oni*“ (Van Dijk, 1998, str. 308). Podobně tomu může být v případě tzv. *nálepkování* uživatelů drog. Politici potom využívají obrazu drogové problematiky k *legitimizaci* (Van Dijk, Rojo, 1997) svých funkcí. Jak ukážeme v dalším textu, nejčastějšími rámci drogové problematiky ve spojení s politiky jsou termíny „*boj*“ nebo „*válka*“, čímž mohou politici legitimizovat svou moc.

1/3 Média a drogy

Vztahy médií a politiků jako zdrojů mediálních sdělení rozhodují spolu se zpravodajskými hodnotami o tom, jestli se zpráva dostane do médií. „*Události musí překročit hladinu zpravodajské významnosti, která se skládá ze zpravodajských hodnot přisuzovaných reálnému světu* (Vliegenhart, Roggenband, 2007, str. 299).“ Podle dosavadních studií nekopíruje mediální obraz drog tzv. *indikátory reálného světa* (Shaw, McCombs, 1989, str. 113). Zhoršení mediálního obrazu drog tak například nemusí být vyvoláno změnou v epidemiologických indikátorech užívání drog, ale spíše ideologickými a organizačními vlivy na zpravodajství (Shoemaker, 2001), tedy tzv. *mediálními rutinami, zpravodajskými hodnotami a zdrojováním zpráv*, a tedy také interakcí s politiky.

Jedním z důvodů, proč se média spoléhají na četné zdroje, včetně politiků nebo PR agentur (jejichž praktiky přebírají již také instituce ve veřejném sektoru), je tlak na ziskovost médií. Omezené zdroje neumožňují detailní a časově náročné prostudování tématu a využití externích zdrojů s předpřipravenými informacemi značně snižuje náklady na provoz mediálních organizací (Chomsky, Herman, 1988). Vlastnosti dobrého zdroje, který má možnost mediální obraz ovlivnit, tedy moc, schopnost podat vhodnou informaci, sociální a geografickou blízkost k novinářům apod., (Gans, 1979) splňují kromě institucí, které se zabývají drogovou problematikou, také politici. Pokud jde o umožnění přístupu do médií jednotlivým aktérům, přinejmenším domácí zprávy se soustředí spíše na známé než neznámé tváře, s výrazným medializováním prezidentů, kandidátů a jiných státních představitelů, zatímco obyčejní lidé se do médií dostávají jen jako protestující, právo porušující nebo oběti (Johnstone, 1982, str. 7). Tato dualita může být typická také pro drogovou problematiku, ke které se vyjadřují především politici a instituce, zatímco veřejnost bývá zobrazována spíše v roli stigmatizovaných uživatelů. Většina dosavadních mediálních analýz provedených v České republice se věnovala samotnému obrazu drog (*Zaostřeno na drogy 1/2007 a 3/2006*, Grohmannová, 2006, Sivek, Miovský, Miovská, 2004), analýzy jeho vzniku se však objevují zřídka. Analýza *Výročních zpráv o stavu ve věcech drog* členských a přistupujících zemí EU mezi roky 1996 a 2006 ukázala, že v mediálním obrazu drog patrně dochází k odklonu od kriminálních aspektů (*Zaostřeno na drogy 1/2007*), což lze vysvětlit postupným vznikem institucí informujících o drogové problematice nad rámec policejních zdrojů (Běláčková, 2008).

2 DROGY V MÉDIÍCH A V POLITICE PŘED PARLAMENTNÍMI VOLBAMI V ČR

2/1 Drogy v médiích a v politice v letech 1996 a 1998

V předvolebním období roku 1996 byla navržena jedna z nejvýznamnějších novelizací drogové legislativy 90. let, a to novelizace trestního zákona obsahující formulaci „*kdo bez povolení vyrobí, doveze, vyveze, proveze, pro sebe nebo jinému opatří nebo přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem* (§ 187a 140/1961 Sb.).“

Na skutečnost, že je zákon předkládán před volbami a bez dostatečně detailního propracování, upozornil v roce 1996 poslanec za ODA, Radim Špaček: „*Z toho podle mě jednoznačně vyplývá, že přijmout navrhované řešení těsně před volbami prostě není na místě. Ať se nový parlament věnuje této problematice dostatečně dlouhou dobu po volbách, a to i se zapojením širší veřejnosti jak odborné, tak laické.*“ Návrh, který byl přikázán k projednání 13. února 1996, byl 24. dubna 1996 ve 2. čtení zamítnut (PSP, sněmovní tisk 2026), a to o jeden hlas (Právo, 25. 4. 1996), přestože se poslanec za KDU-ČSL Severa pokusil o jeho zmírnění s využitím diagnostiky, která by prokázala, zda je jedinec na droze závislý (Právo, 21. 3. 1996). V roce 1998 byla ovšem tři měsíce před volbami do Parlamentu poslanecké sněmovny ČR tato novela trestního zákona kriminalizující držení „*většího než malého množství drog*“ pro vlastní potřebu (MF DNES, 19. 3. 1998) schválena, a to i přes veto prezidenta republiky (MF DNES, 19. 3. 1998, odmítnutí veta MF DNES 13. 5. 1998). Zatímco v předvolebním období 2002 a 2006 se v médiích v souvislosti s politikou a drogovou problematikou objevoval především rámec legalizace, v období před parlamentními volbami 1996 a 1998 to byl spíše rámec represe a utužení současných zákonů. Přijetí novelizace trestního zákona v roce 1998 v předvolebním období okomentoval pro MF DNES Jiří Presl, vedoucí střediska Drop-in, takto: „*To, že lidé chtějí tvrdší postih, není divné – mají málo informací, netuší, kde je těžiště problému, chtějí všechno vyřešit hned a razantně. Horší ale je, že jim před volbami takhle jdou na ruku politici* (MF DNES, 13. 5. 1998).“

2/2 Drogy v médiích a politice v letech 2002 a 2006

V roce 1996 konstatoval Pavel Severa „*ukončení diskusí o legalizaci drog v České republice* (Právo, 29. 4. 1996)“ a stejně tak i článek uveřejněný v Právu tvrdil, že „*k liberalizaci drog nedojde*“ (Právo, 23. 3. 1996). Pro předvolební období 1996 a 1998 byl jeho výrok pravdivý, v letech 2002 a 2006 se ovšem situace obrátila, a namísto zpřísnění drogové legislativy byl nastolen rámec legalizace marihuany.

V období před parlamentními volbami 2002 a 2006 byla z hlediska drogové problematiky nejvýznamnější kampaň US-DEU, která ji v roce 2006 založila na legalizaci marihuany. Toto téma bylo do určité míry přítomno v mediálně-politickém diskurzu již v předvolebním období v roce 2002, kdy odpovídalo

pět představitelů parlamentních stran médiím na otázku, jestli „mají být posíláni do vězení kuřáci marihuany“ (MF DNES, 10. 6. 2002). Dotazovaní politici se v kontrastu k předvolebním obdobím 1996 a 1998 shodně se vyjádřili, že kuřáci marihuany do vězení posílání být nemají. V roce 2002 položilo Právo otázku na legalizaci drog mimo jiné čelním kandidátům parlamentních stran v Libereckém kraji (z obsahu článku je patrné terminologické zjednodušení a polarizace tématu drogy, protože Petr Mareš za US-DEU na dotaz odpověděl, že je proti kriminalizaci, což titulky článku shrnul tak, že všichni lídři jsou proti legalizaci – 13. 6. 2002, Právo).

US-DEU následně v roce 2006 založila na tématu legalizace drog svou předvolební kampaň (ačkoli ještě v roce 1998 ve svém programu uváděla, že bude prosazovat „důsledné potírání výroby a distribuce drog“). Na volební kampaň US-DEU reagovala v roce 2006 MF DNES anketou mezi kandidáty ve všech krajích. Všem byla jako poslední z deseti položena otázka: „Kouřil jste někdy marihuanu nebo užil jinou nelegální drogu?“ (31. 5. 2006). Na rozdíl od dotazu Práva v roce 2002 a od zarámování tématu drogy v rámci volební kampaně se MF DNES nedotazovala na postoj k případným legislativním úpravám v oblasti nelegálních drog, ale na osobní zkušenost politiků s drogou. Tento rámec může souviset také s bulvarizací seriózního zpravodajského formátu, která se v případě drogové problematiky projevuje například personalizací tématu – tedy zdůrazněním jeho osobního rozměru (Běláčková, 2007).

2/3 Způsoby nastolení drogové problematiky do médií v letech 1996–2006

Pomocí kvantitativní obsahové analýzy vybraných deníků, zpráv ze sněmovny a předvolebních programů politických stran byly sledovány jednak rámce, ve kterých se drogová problematika ve sledovaném období objevovala (viz kapitolu 3), a jednak způsoby, kterými docházelo k nastolení drogové problematiky

z politického diskurzu do médií – od *volební kampaně, přes drogy ve volebním programu nebo politickou akci*, což můžeme označit za nastolení drogy ze strany politika, po *minulou politickou akci* a konečně *nastolení daného rámce pro drogy a politiku ze strany samotných médií*. Přehled těchto způsobů a jejich výskyt ve sledovaném vzorku mediálních obsahů přináší tabulka 1, ze které je patrné, že nastolování drogové problematiky do médií ve spojení s politikou bylo ve více než 70 % případů iniciováno ze strany politiků.

Příkladem prvního způsobu nastolení drogové problematiky do médií, *předvolební kampaně* (17,8 % textů), je zmiňovaná kampaň US-DEU v parlamentních volbách 2006. Kampaň měla být reakcí na nízké preference u voličů, které údajně vyplynuly z analýzy voličského trhu, podle níž jsou mladí kuřáci marihuany, cílovou skupinou, kterou žádná ze stávajících stran neoslovuje: „*Voliči chtějí normální lidi, kteří dělají chyby jako oni, „it’s legal to be loser“ nebo „it’s legal to die“*“ (MF DNES, 24. 4. 2006). Pokud jde ovšem o mediální zarámování kampaně, kromě výše zmíněného příkladu dotazu na osobní zkušenosti s drogou, média dále reagovala spíše negativně – předseda strany byl označen za „*ušmudlaného anarchistu, který se cítí nejlépe s cigaretou marihuany*“ (MF DNES, 16. 5. 2006), komentář v MF DNES pro změnu nepřímo označil Unii svobody za stranu „*páchnoucí marihuanou*“ (18. 5. 2006), což bylo možné považovat také za parafrázi volebního spotu US-DEU, a šéf US-DEU se podle MF DNES „*proměnil ze snoba v obleku v obhájce kuřáků marihuany ve vytahaném tričku*“ (31. 5. 2006). *Volební program* jako druhý zdroj nastolení drogové agendy do médií (11,7 % textů) se často vyskytoval u mimoparlamentních stran, které v rámci anketního dotazování označovaly drogovou problematiku za závažný problém regionu nebo mluvily o boji s drogami jako o své prioritě. Spojení drogy a politiky se potom objevovalo v anketních otázkách a rubrikách typu „*Kandiduji v našem kraji*“, ve které zmínilo v roce 2002 několik stran svůj postoj ke drogám – vždy buď vyhraněně liberální nebo represivní (MF DNES, 3. 6. 2007, 6. 6. 2007).

Třetím a nejčastějším způsobem, jakým politici nastolovali drogovou problematiku do médií, byla *politická akce* (41 % textů, nejčastěji ve spojení s ODS). Příkladem může být angažovanost ministra spravedlnosti v drogové kauze v předvolebním období. Ministr spravedlnosti Pavel Němec (US-DEU) přislíbil pomoc dvěma českým řidičům, kteří převáželi heroin, údajně bez svého vědomí (MF DNES, 3. 3. 2006). V dalším pokračování kauzy, v článku ze 7. 3. 2006, se MF DNES věnovala rodinám postižených, přičemž se stále vracela k aktivitě ministra – ten v rozporu se svou kompetencí v článku ze 7. 3. 2006 uvedl, že si vyžádal materiály, aby zjistil, jak může odsouzeným pomoci (podle příslušného soudce se v celé kauze v podstatě nemohl účinně angažovat). O více než měsíc později US-DEU zveřejnila svou volební kampaň zaměřenou na legalizaci marihuany. Čtvrtým způsobem, jakým se politická strana objevovala v médiích v souvislosti s drogovou problematikou, byla její

TABULKA 1: Způsoby nastolení tématu „drogy a politika“ v médiích seřazené od největší míry politické iniciativy po iniciativu mediální.

Nastolení agendy	Počet	%
Volební kampaň	78	17,8
Volební program	51	11,7
Politická akce	179	41,0
Minulá politická akce	46	10,5
Nastolení médií	47	10,8
Nelze určit	36	8,2
Celkem (mediální a politické obsahy)	437	100,0

minulá akce (10,5 % textů), kterou média sama připomínala, aniž by se o to současné vedení strany nebo její členové aktivně zasloužili. Politickou stranou, která byla v souvislosti s drogami často zmiňována, byla KDU-ČSL, a to aniž by musela v tomto ohledu ve sledovaném období učinit libovolné prohlášení.

„Klonování, potraty, svatby mužů s muži a žen se ženami, adopce dětí homosexuály, legalizace měkkých drog – to vše, co moderní společnosti hýbe, klidnou sílu (KDU-ČSL, pozn. aut.) zneklidňuje, (MF DNES 24. 5. 2006)“ popřípadě „nemáte sebemenší pochopení pro svazky homosexuálů a máte za to, že experimentátoři s drogami si nezaslouží slitování? ... Právě na váš hlas čeká KDU-ČSL, (MF DNES 24. 5. 2006)“. Zdrojem pro tato tvrzení byla právě předvolební období 1996 a 1998, kdy se KDU-ČSL zasloužila o návrh protidrogového zákona.

Pátým a posledním způsobem, jakým se politická strana dostala v médiích do spojení s tématem drog, bylo nastolení samotnými médii (10,8 % textů). Jako příklad uveďme mediální pokus o vhléd do předvolebního chování politika, kdy MF DNES položila před volbami v roce 2002 vybraným politikům dotazy na řešení fiktivních problémů, mimo jiné na expanzi nové syntetické drogy, kterou nazvala „zlatý déšť“. „Většina z politiků, které MF DNES oslovila ve svém testu, neodolala pokušení vyjádřit se k věci, o které nic nemohla vědět. Prostě proto, že taková věc neexistovala. Až na ojedinělé výjimky politici využili fiktivních otázek k útokům na politickou konkurenci nebo prostě jen k tomu, aby své jméno dostali devět dní před volbami do novin (MF DNES, 6. 6. 2002).“ Uvedená mediální iniciativa zároveň vypovídá o tom, že média považují drogy za téma, kterému politici explicitně nerozumějí, nicméně je pro ně v předvolebním období důležité.

ANALÝZA NASTOLOVÁNÍ AGENDY V MÉDIÍCH A V POLITICE PŘED PARLAMENTNÍMI VOLBAMI

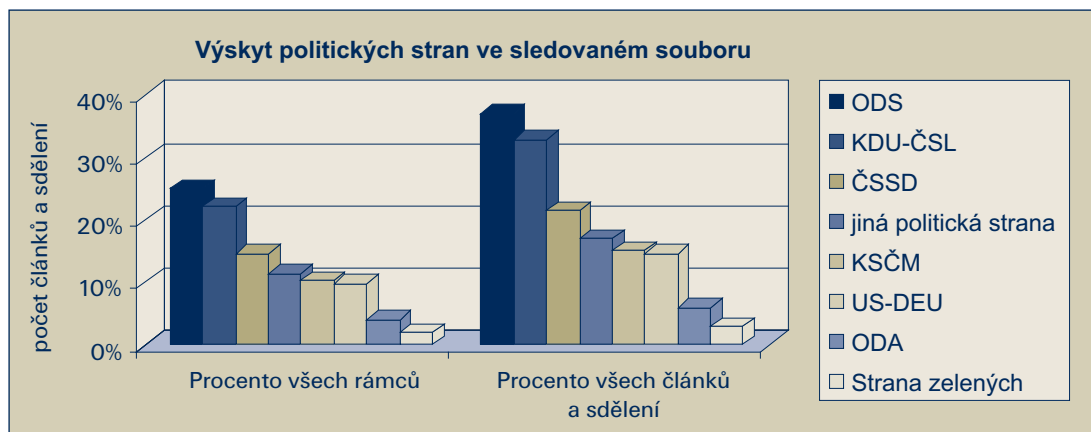
3/1 Výzkumný vzorek a použité metody

Pomocí kvantitativní obsahové analýzy byl sledován výskyt článků, ve kterých se objevuje drogová problematika ve spojení s politikou, a zarámování drogové problematiky v těchto článcích, vždy v období třech měsíců před parlamentními volbami v letech 1996, 1998, 2002 a 2006 v denících MF DNES a Právo a v deníku MF DNES (databáze Annopress) ve stejném, kontrolním období následujícího, nevolebního roku (celkem 344 textů). Dále byly sledovány výskyty a zarámování drogové problematiky v předvolebním období v tzv. politickém diskurzu, tedy v předvolebních programech všech kandidujících politických stran (celkem 93 textů, výskyt drog v programech

TABULKA 2: Výskyt drogové problematiky v programech politických stran v letech 1996–2002

Volební program	Rok				Celkem
	1996	1998	2002	2006	
ODS	1	-	-	1	2
ČSSD	1	1	-	1	3
KDU-ČSL	1	1	1	1	4
US-DEU	-	1	1	1	3
KSČM	1	-	1	1	3
Strana zelených	-	-	1	1	2
ODA	1	1	1	-	3
SPR-RSČ (Sládkovi republikáni)	-	1	-	-	1
Jiná levicová strana	1	1	1	-	3
Jiná pravicová strana	3	-	3	2	8
Jiná neurčená strana	4	2	-	4	10
Celkem	13	8	9	12	42

OBRÁZEK 1: Politické strany a jejich výskyt ve sledovaném souboru mediálních a politických obsahů

politických stran ukazuje tabulka 2; výskyt politických stran ve sledovaných mediálních a politických obsazích ukazuje obrázek 1. Kódovány byly všechny texty, které splňovaly kritérium výskytu drogové problematiky a politické strany zároveň.

Rámce, ve kterých se drogová problematika v obou diskurzích objevovala, byly předem identifikovány pomocí *kvalitativní obsahové analýzy*. K porovnání výskytu drogové problematiky a jejích rámců v mediálním a v politickém diskurzu bylo využito statistického testu dobré shody v *kontingenčních tabulkách* (pokud hodnota testu přesáhne 0,05, můžeme rozložení rámců v jednotlivých souborech považovat za homogenní – a předpokládat například existenci vztahu mezi nastolením agendy v politickém a mediálním diskurzu).

V rámci analýzy byly testovány hypotézy, které odpovídaly na výzkumnou otázku o nastolování drogové problematiky do médií politiky nebo politickými stranami v předvolebním období. První hypotéza zněla: *V předvolebním období se v médiích vyskytovalo více článků o drogách ve spojení s politikou než ve stejném období následujícího, nevolebního roku*. Druhá hypotéza zněla: *Framing (zarámování) drogové problematiky v politickém diskurzu se neliší od mediálního framingu v předvolebním období a třetí hypotéza tvrdila, že se lišíli framing (zarámování) drogové problematiky v předvolebním období od framingu drogové problematiky ve stejném období následujícího, nevolebního roku*.

3/2 Rámce drogové problematiky v mediálním a politickém diskurzu

Kapitola 3/2 popisuje výskyt jednotlivých rámců s ohledem na další proměnné (autor článku, způsob nastolení agendy apod.). Ve sledovaných obdobích (viz tabulku 3) bylo na téma drogy a politika publikováno celkem 437 novinových článků a politických sdělení ve sněmovně a ve volebních programech. Jak ukazuje obrázek 2, v nevolebních letech bylo v MF DNES

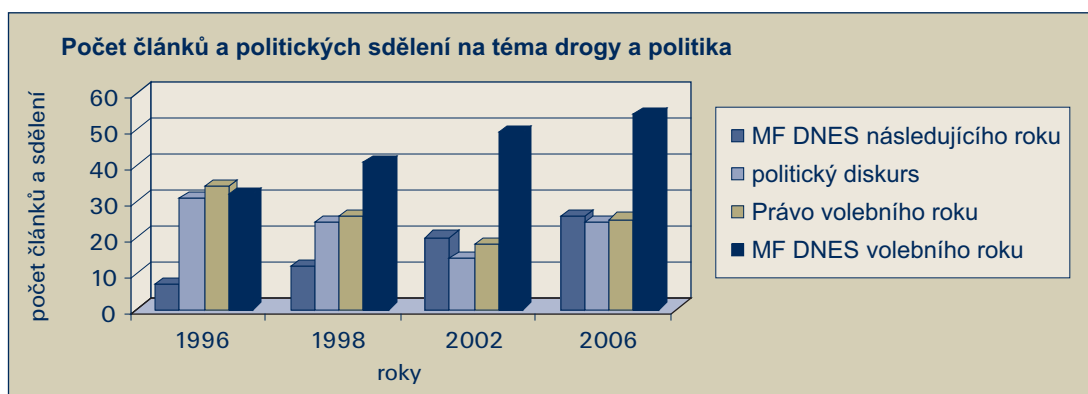
TABULKA 3: Termíny voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, sledovaná předvolební období a stejná období následujícího, nevolebního roku

Rok	Termín voleb	Sledované období	Stejně období nevolebního roku
1996	31. 5.–1. 6. 1996	28. 2.–30. 5. 1996	28. 2.–30. 5. 1997
1998	19.–20. 6. 1998	18. 3.–18. 6. 1998	18. 3.–18. 6. 1999
2002	14.–15. 6. 2002	13. 3.–13. 6. 2002	13. 3.–13. 6. 2003
2006	2.–3. 6. 2006	1. 3.–1. 6. 2006	1. 3.–1. 6. 2007

publikováno výrazně méně článků o drogách a politice než ve srovnatelných obdobích volebních let, což potvrzuje hypotézu o zvýšeném výskytu drogové problematiky ve spojení s politikou v médiích před volbami a indikuje, že v předvolebním období nastolovali politici nebo politické strany drogovou problematiku do médií. Zatímco počet článků publikovaných v MF DNES během sledovaných let vzrůstal, počet politických sdělení byl nejvyšší v roce 1996. Počet článků v deníku Právo se v každém ze sledovaných období měnil podle počtu politických sdělení; Právo tak můžeme označit jako více náchylné k nastolování politické agendy.

V celém souboru novinových textů a textů politických sdělení bylo identifikováno celkem 830 zmínek o drogové problematice, které byly rozčleněny do deseti kategorií podle způsobu, jakým byly zarámovány. Těmito rámci byly (1) *kriminalita*, (2) *drogová politika zaměřená na nabídkovou a (3) na poptávkovou stranu trhu*, (4) *proti legalizaci a pro zpřísnění norem* – (5) *a naopak pro legalizaci*, (6) *boj proti drogám*, (7) *důraznění mládeže v souvislosti s drogami*, (8) *osobní vztah politika ke droze*, (9) *drogy jako menšinové volební téma a (10) neurčitá fráze boj*

OBRÁZEK 2: Drogová problematika v souvislosti s politickými stranami v médiích v jednotlivých volebních obdobích – počet článků a politických sdělení

proti drogám. Nejčastějším rámcem byla kriminalita (16 % všech rámců a 30 % všech článků) – viz tabulku 4. Pro další analýzu byly rámce sdruženy do čtyř skupin dle jejich významu, téměř polovina všech rámců a 80 % celého souboru rámovalo drogovou problematiku v kontextu opatření potlačujících nabídku, pro zpřísnění legislativy nebo proti jejímu zmírnění a v kontextu boje proti drogám – viz obrázek 3.

TABULKA 4: Výskyt sledovaných rámců v celém souboru – v MF DNES a Právo v předvolebním období 1996 až 2006, v MF DNES ve stejném období následujícího nevolebního roku a v textech politického diskurzu

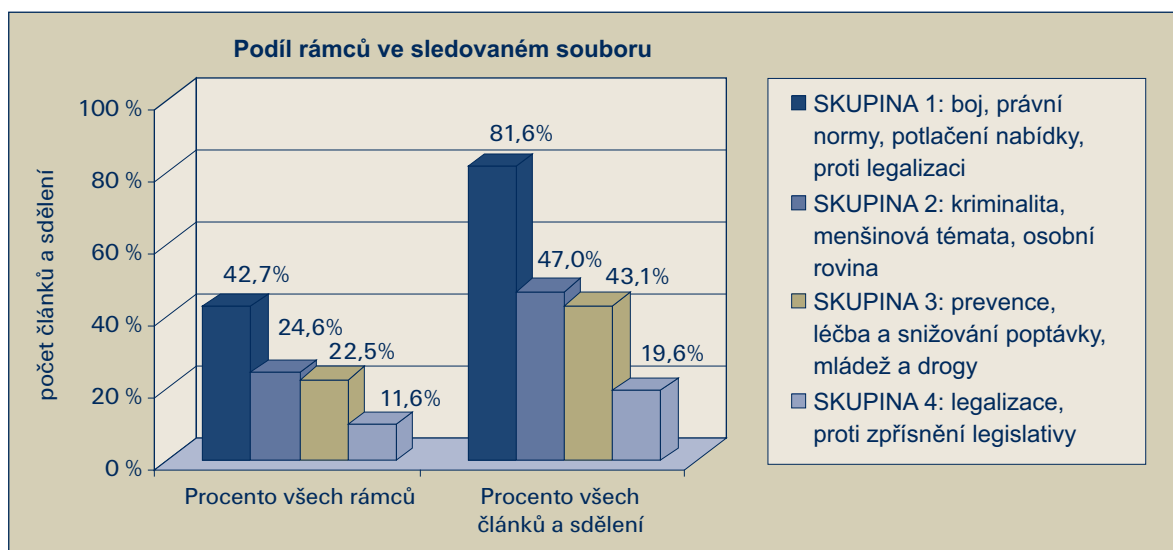
Rámec	Výskyt		Podíl rámců ve sledovaných textech (%)
	Počet rámců	(%)	
Kriminalita	133	16,0	30,6
Drogová politika – poptávka	130	15,7	30,0
Drogová politika – nabídka	111	13,4	25,6
Proti legalizaci / pro zpřísnění	96	11,6	22,1
Právní normy	84	10,1	19,4
Legalizace	85	10,2	19,6
Boj proti drogám	63	7,6	14,5
Mládež a drogy	57	6,9	13,1
Osobní vztah	47	5,7	10,8
Menšinové téma	24	2,9	5,5
Celkem	830	100,0	191,2

Politici ve svých sděleních často akcentovali ohrožení mládeže drogami a navrhovali jako řešení *volnočasové aktivity* (28,4 % oproti 19,2 % redakčních textů, viz tabulku 5), v redakčních obsazích byly častěji než v politických textech zastoupeny texty prezentující liberální přístup ke drogové problematice, tedy *legalizace* popřípadě *decriminalizace* drog (12,3 % redakčních obsahů oproti 6 % politických). Pokud byly drogy v textech pouze zmíněny, jak tomu často bylo v případě programů politických stran, ale i v některých člancích, objevovalo se častěji spojení s *kriminalitou* popřípadě s jinými menšinovými tématy (36,4 % v případě textů, kde drogy nebyly hlavním tématem, 11,5 % textů, kde drogy hlavním tématem byly). Texty, ve kterých byla drogová problematika hlavním tématem, se častěji

TABULKA 5: Rozložení skupin rámců podle autora textu

	redakční autor	politik autorem	všechny texty
SKUPINA 1: boj, normy, potlačení nabídky, nelegalizovat	41,9%	43,6%	42,4%
SKUPINA 2: kriminalita, menšinová témata, osobní rozměr	26,5%	22,0%	25,1%
SKUPINA 3: prevence, léčba a snižování poptávky, mládež a drogy	19,2%	28,4%	22,1%
SKUPINA 4: legalizace, proti zpřísnění legislativy	12,3%	6,0%	10,4%
Celkem	100,0%	100,0%	100,0%

OBRAZEK 3: Výskyt skupin rámců v celém souboru – MF DNES a Právo v předvolebním období 1996 až 2006, MF DNES ve stejném období následujícího nevolebního roku a v textech politického diskurzu

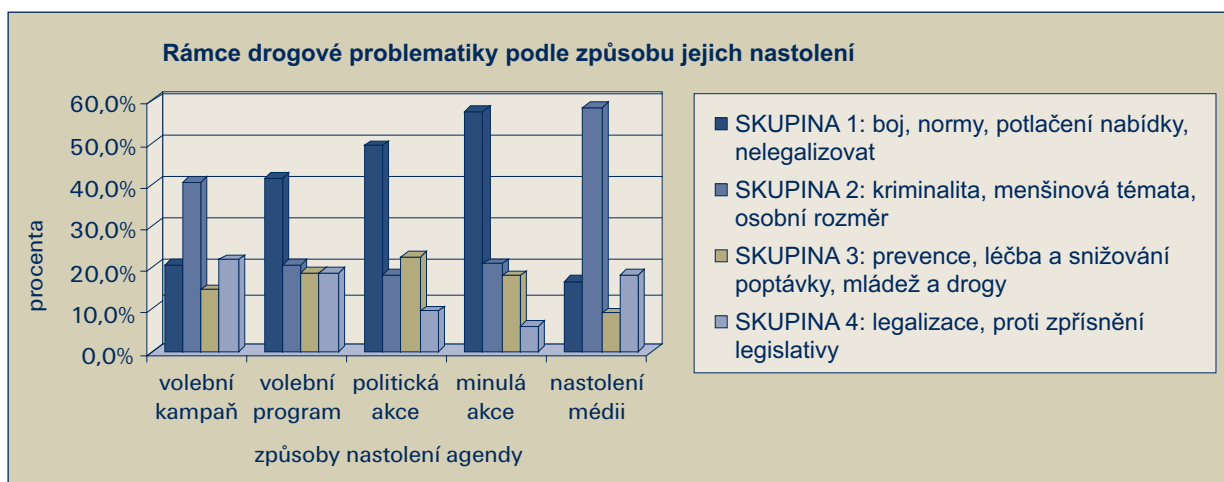

věnovaly koncepčním otázkám drogové problematiky, jako jsou *omezení nabídky, prevence nebo legalizace*.

Pokud jde o rozložení rámců podle způsobu nastolení agendy, ve *volebních kampaních*, kde politici na veřejnosti artikulovali svůj volební program a snažili se ho medializovat, se v porovnání s dalšími způsoby nastolení agendy relativně málo vyskytovaly *boj s drogami a opatření potlačující nabídku* (21,2 % rámců v kampaních, obrázek 4). Tato opatření se ovšem nejčastěji

nedocházelo ve sledovaném souboru k významným odlišnostem – s výjimkou let 2006 a 2007. Zatímco v roce 2007 dominovalo v MF DNES téma omezení nabídky (60,9 % všech rámců, podobně jako v předchozích letech), ve volebním roce 2006 byl tento rámec oslabený (19,7 %), částečně díky polarizaci tématu mezi zastáncem legalizace marihuany a její odpůrcem (viz tabulku 6 a obrázek 5). Na základě srovnání volebního a nevolebního období v MF DNES tedy můžeme říci, že se Unii svobody

OBRÁZEK 4: Rozložení čtyř skupin rámců podle způsobu nastolení agendy

objevovala v souvislosti s *minulou akcí* (kategorií, kterou, jak bude uvedeno dále, nejvýrazněji zastupovala KDU-ČSL díky svému podílu na novelizaci drogové legislativy ve 2. polovině 90. let), ale i v rámci *volebních programů* (42,3 % rámců v programech). Pokud propojení mezi politikou a drogovou problematikou *nastolovala média*, volila častěji rámec *legalizace* (17,5 % rámců nastolených médii) než rámec *opačný, proti legalizaci* (15,8 %). Totéž platí i pro volební kampaně (díky výraznému zastoupení kampaní US-DEU).

3/3 Vztah mezi rámcem v mediálním a v politickém diskurzu – nastolení agendy

Závěrečná analýza nastolování agendy byla zaměřena na srovnání rozložení rámců ve volebním a nevolebním období a v politickém a mediálním diskurzu (srovnávány byly procentuální podíly jednotlivých rámců, v souladu s metodologií obdobné holandské studie; Vliegenhart, Roggenband, 2007). Pokud jde o *srovnání rámců v předvolebním období a ve stejném období následujícího, nevolebního roku*,

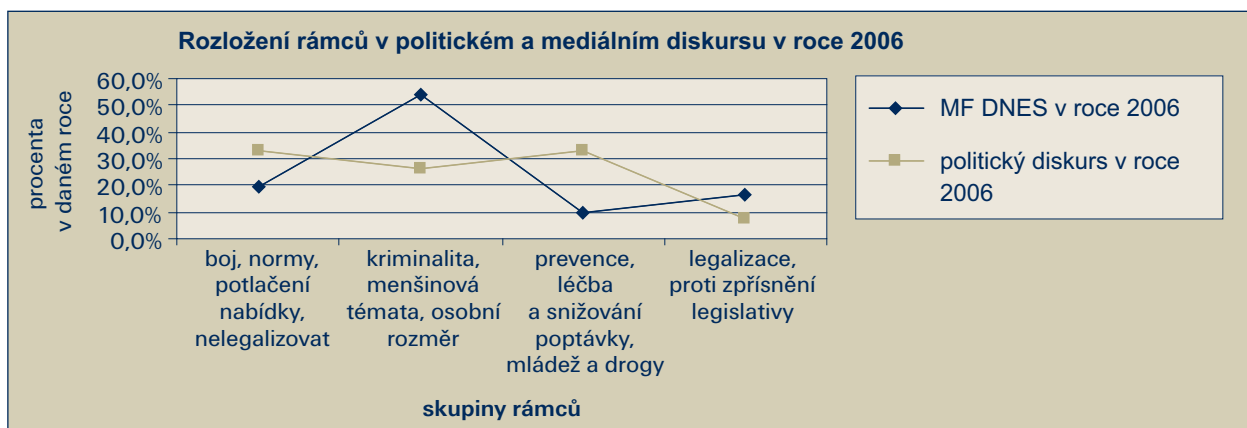
podarilo nastolit do médií rámec legalizace, nicméně MF DNES současně nastolila mediálně-specifický rámec osobní zkušenosti politika s drogou.

TABULKA 6: Rozložení rámců v MF DNES a v politickém diskurzu v roce 2006

2006	MFD volebního roku	politický diskurz
boj, normy, potlačení nabídky, nelegalizovat	19,7 %	33,3 %
kriminalita, menšinová témata, osobní rozměr	54,1 %	26,2 %
prevence, léčba a snižování poptávky, mládež a drogy	9,8 %	33,3 %
legalizace, proti zpřísnění legislativy	16,4 %	7,1 %

OBRÁZEK 5: Rozložení rámců v MF DNES a v politickém diskurzu v roce 2006

TABULKA 7: Rozložení rámců v MF DNES a v politickém diskurzu v roce 1998

1998	MFD volebního roku	politický diskurs
boj, normy, potlačení nabídky, nelegalizovat	54,3 %	51,9 %
kriminalita, menšinová témata, osobní rozměr	23,5 %	24,1 %
prevence, léčba a snižování poptávky, mládež a drogy	17,3 %	14,8 %
legalizace, proti zpřísnění legislativy	4,9 %	9,3 %

Pokud jde o srovnání rámců v politickém a v mediálním diskurzu v předvolebních obdobích, MF DNES dosahovala v letech 1996, 1998 a 2002 shodného rozložení rámců jako politický diskurs ($p > 0,05$). Nejtěsnější sepětí mediálního a politického diskurzu lze pozorovat v roce 1998 (viz tabulku 7 a obrázek 6).

Během celého sledovaného období bylo rozložení rámců v deníku Právo a v politickém diskurzu (viz tabulku 8 a obrázek 7) srovnatelné.

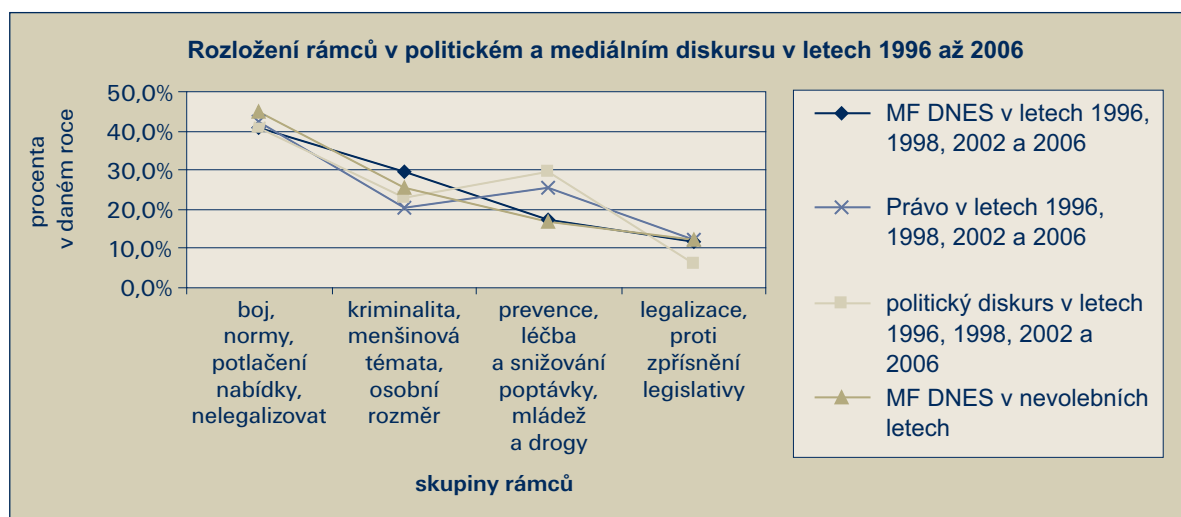
OBRÁZEK 6: Rozložení rámců v MF DNES a v politickém diskurzu v roce 1998

TABULKA 8: Rozložení rámců za všechna sledovaná předvolební a kontrolní období

1996, 1998, 2002, 2006	MFD volebního roku	MFD následujícího roku	Právo volebního roku	politický diskurz
boj, normy, potlačení nabídky, nelegalizovat	41,1 %	45,1%	42,3 %	40,9 %
kriminalita, menšinová témata, osobní rozměr	29,5 %	25,7%	20,3 %	23,1 %
prevence, léčba a snižování poptávky, mládež a drogy	17,5 %	16,8%	25,3 %	29,8 %
legalizace, proti zpřísnění legislativy	11,9 %	12,4%	12,1 %	6,3 %

OBRÁZEK 7: Rozložení rámců za všechna sledovaná předvolební a kontrolní období

Závěry

1. Média jsou nedílnou součástí politické komunikace v demokratickém cyklu a slouží k nastolování politické agendy, což může vysvětlovat některé aspekty mediálního obrazu drog. V České republice je drogová problematika pravidelně součástí volebních programů politických stran kandidujících do parlamentu, a některé strany drogovou problematiku také mediálně prezentují. Nejčastějším způsobem, jakým se politici dostávají do spojení s drogovou problematikou v médiích je však vlastní politická akce v této oblasti. Nastolení tématu ze strany politiků je častější než nastolení drogové agendy samotnými médii.

2. Pokud jde o nastolené rámce ve vztahu k autorovi textu, měli politici v předvolebních obdobích v letech 1996, 1998, 2002 a 2006 ve svých sděleních tendenci akcentovat rozměr prevence a snižování poptávky, redakční obsahy častěji inklinovaly k tématu kriminalizace, a to zejména tam, kde byla drogová problematika jen okrajově zmiňována. V textech nastolených politickou akcí nebo politickým programem se často objevoval politický boj proti drogám, texty nastolené médii a volebními kampaněmi pak byly spíše zaměřené na legalizaci drog.

3. Pokud jde o výskyt rámců v jednotlivých letech, média nejvíce kopírovala politickou agendu v roce 1998; v roce 2006 se objevil mediálně specifický rámec osobního vztahu politika k drogám – a mediální pokrytí drog a politiky se v roce 2006 výrazně odchýlilo od politického diskursu. V průběhu celého sledovaného období lze vysledovat shodné rozložení rámců v politickém a mediálním diskursu, a zejména pak těsné sepjetí deníku Právo s politickým diskurzem – politikům se tedy dařilo nastolovat agendu v Právo lépe než v deníku MF DNES. Shodné rozložení rámců bylo prokázáno i při srovnání předvolebního období a stejného období nevolebního roku v MF DNES, což může hypotézu o nastolování agendy ze strany politiků buď oslabovat, nebo – za předpokladu, že je vliv politického nastolení agendy v médiích dlouhodobý – potvrzovat.

Hlavní zdroje informací

- Běláčková, V. (2007) Bulvarizace jako droga. *Adiktologie*, Vol. 7, No. 1, str. 330.
- Běláčková, V. (2008) Drogy, volby, média (nastolování agendy v předvolebním období na příkladu drogové problematiky). Praha: diplomová práce, IKSŽ FSV UK, vedoucí Vlastimil Nečas.
- Běláčková, V. (2008) Obraz drog v evropských médiích: odklon od kriminálních aspektů. *Adiktologie*, Vol. 8, No. 1.
- Benford, R. D., Worden, S. K., Rochford, E. B., Snow, D. A. (1986) Frame Alignment Processes, Micromobilization and Movement Participation. *American Sociological review*, Vol. 51, str. 464–481.
- Danielian, L. H., Reese, Stehen, D. (1989) *A Closer Look at Intermedia Influences on Agenda-setting: The Cocaine Issue of 1986*. From Shoemaker, P.J. (1989) *Communication Campaigns About Drugs – Government, Media and the Public*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Dearing, J. W., Rogers, E. M. (1996) *Agenda-setting*. Thousand Oaks, Sage, 1996.
- Grohmannová, K. (2006) Stimulancia a opioidy z pohledu médií. *Adiktologie*, Vol. 6, No. 3, str. 351–363.
- Gans, H. (1980) *Deciding what is news*. New Oaks: Vintage Books.
- Johnstone, W. C. J. (1982) Review: Who Controls the News? *The American Journal of Sociology*, Vol. 87, No. 5, str. 1174.
- Knight, A. (1998) Populism and Neo-Populism in Latin America, Especially Mexico. *Journal of Latin American Studies*, May 1998, Vol. 30, No. 2, str. 223–248.
- McQuail, D. (2002) *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- Saglie, J. (1998): A Struggle for Agenda? Norwegian Parties and the European Issue 1989–1995. *Party Politics*, 1998, Vol. 4, No. 3, str. 347–366.
- Shaw D. L., McCombs, M. E. (1989) *Dealing with Illicit Drugs: The Power – and Limits – of Mass Media Agenda-setting*. From Shoemaker, P.J.: *Communication Campaigns About Drugs – Government, Media and the Public*. New Persey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Shoemaker, P. J., Eichholz, M., Kim, E., Wrigley, B. (2001) Individual and routine forces in gatekeeping Journalism and Mass Communication Quarterly; Summer 2001; 78, 2; ABI/INFORM Global, str. 233.
- Sivek, V., Miovska, L., Miovský, M. (2004). Obraz uživatelů a užívání konopných drog v českých médiích v roce 2003. *Adiktologie*, 4(4). 475–491.
- Tedesco, J. C. (2001) Issue and Strategy of Agenda-Setting in the 2000 Presidential Primaries. *American Behavioral Scientist*, Vol. 44, No. 12, August 2001.
- Thompson, J. B. (1998) Mass communication and the modern culture: Contribution to a critical theory of ideology. *Sociology*, Vol. 22, No. 3, str. 359–383.
- VanDijk, T. (1998) Editorial: Discourse and ideology. *Discourse and Society*. Vol. 9., No. 3., str. 307.
- VanDijk, T., Rojo, M. L. (1997) „There was a problem and it has been solved“ – legitimating the expulsion of illegal migrants in Spanish Parliamentary Discourse. *Discourse and Society*, 1997, Vol. 8, No. 4, str. 523–556.
- Vliegenhart, R., Roggeband, C. (2007) Framing Immigration and Integration, Relationships between Press and Parliament in the Netherlands. *The International Communication Gazette*. Vol. 69, No. 3, str. 295–319.
- Wolton, D. (1990) Political Communication: A construction of a model. *European Journal of Communication*. Vol. 5, str. 9–28.
- Zaostřeno na drogy 3/2006. Drogy v médiích. Praha: Úřad vlády ČR.
- Zaostřeno na drogy 1/2007. Obraz drog v evropských médiích. Praha: Úřad vlády ČR.

Prameny

- Deník MF DNES a deník Právo, 1. 3.–1. 6. 1995, 1. 3.–1. 6. 1996, 20. 3.–20. 6. 1997, 20. 3.–20. 6. 1998, 15. 3.–15. 6. 2001, 14. 3.–14. 6. 2002, 3. 3.–3. 6. 2005, 3. 3.–3. 6. 2006 (elektronická databáze)
- Programy politických stran kandidujících ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v letech 1996, 1998, 2002, 2006.
- Sněmovní tisky 2.–5. volební období, <http://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw?o=5>

Informace na Internetu

<http://iksz.fsv.cuni.cz/> - Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV

<http://cemes.fsv.cuni.cz/> - Centrum pro mediální studia při UK FSV

<http://www.drogy-info.cz> - Národní drogový informační portál

<http://www.adiktologie.cz> - časopis Adiktologie

<http://www.newtonmedia.cz> - NEWTON Media a.s.

<http://www.anopress.cz> - Anopress IT a.s.

<http://www.psp.cz> - Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

<http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp> - deník Mladá fronta DNES

<http://pravo.novinky.cz/> - deník Právo

<http://www.usd.cas.cz/> - Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Toto číslo Zaostřeno na drogy připravilo Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti. Editor tohoto čísla: Mgr. Kateřina Škařupová

Zaostřeno na drogy

Vydává ■ Úřad vlády České republiky

Nábřeží E. Beneše 4, 118 01 Praha 1

IČO 00006599

Adresa redakce ■ Vladislavova 4, Praha 1, tel. 296 153 222

Odpovědný redaktor ■ Ing. Eva Škrdlantová

Autor tohoto čísla ■ Ing. Mgr. Bc. Vendula Běláčková

Toto číslo vychází 23. září 2008.

Evidenční číslo Ministerstva kultury ČR: MK ČR E 14088.

ISSN 1214-1089

Neprodejné. Distribuci zajišťuje vydavatel.

© Úřad vlády České republiky, 2008